Číslo: 10 3. května 1987

G L A S N O S Ť

H i s t o r i e b e z r e b u s ů a š a r á d.

Časopis "Družba národů" začíná tisknout román Anatolije Rybakova "DĚTI ARBATU".

Objasňujíc techniku svého psaní, Anatolij Rybakov vysvětluje: "Jestli máš pevné nervy, jdeš do předu, neotáčíš se, zabíráš území. Potom se vracíš a dopisuješ, ale hrdinové již žijí svým životem".

Je vidět, že Rybakov má opravdu pevné nervy jestliže svým novým románem "Děti Arbatu" odvážně zaujal teritorium připomínající minové pole. Doba dějství - r.1934. Zavraždění Kirova. Začátek represí. Hrdinové knihy prostí smrtelníci, ale i lidé vyšších stupňů vlády - Stalin i jeho okolí.

Anatoliji Rybakovu je 76 let. "Děti Arbatu" - román o jeho mladosti, na kterou on pohlíží přes tloušťku času vehnaného v tragické obraty naší historie. Jeho kniha "Těžký písek" - o židovském ghettu v okupovaném nacistami ukrajinském městečku - byla vydána ve 25 zemích a i dnes zůstala bestsellerem.

Vydání románu se rozhodovalo 20 let. Časopis "Novyj mir" sděloval jeho vydání čtenářům v r.1967."Oktjabr" - v r.1979. Minulý podzim oznámení o jeho publikování se objevilo na obložce "Družby národů". Rybakov drží v rukou několik dubnových čísel a něžně je hladí. Trnitá cesta k vydání?

Já jsem se vracel k románu celých 20 let. Psal jsem ho nepřemýšlejíc, zdali bude vydán. Pro mne bylo důležité ho napsat. Jak říkal Tvardovskij, aby se zboží mohlo objevit v obchodě, musí být na skladě.

–Jakékoliv slovo nepravdy je zabíjející, právě pro mladé pokolení, které musí tuto historii pokračovat. Já nemohu odpovídat za historickou vědu, ale občanské poslání spisovatele vidím v tom, abych pomohl lidem prokopat se k jistotám, mnohdy nevzhledným. Historie také není vždy sladká. Jsou periody jimiž je možno se chválit, jsou však také roky o kterých vzpomínáš se studem. Ale vzpomínat jsi povinen. Aby se minulost neopakovala a - pro mne to je to hlavní - aby se lidé vzdělávali na pravdě...To bylo období velkých událostí, ale i velikých tragedií. Vysokého etuziazmu a strašných dramat. Zaostávání v letech 70 - 80 tých se nesvalilo z nebe. Je to prodloužení toho psychologického stavu, který vznikl právě ve třicátých letech, kdy se lidé odučili samostatně myslet /za všechny přemýšlel jeden člověk/, zbavovali se iniciativy, pocitu vlastní důstojnosti. To jest všeho toho, bez čehož není možný ani duchovní, ani sociální ani ekonomický progres.

– Vy jste udělal to hlavní: postavil tečku nad i a přitáhl jste pozornost k událostem, které obklopovaly hlavní osobu, jejíž vůle řídila jejich chod. Sekal se les, třísky lítaly.

– Vy hovoříte v allegoriích a má kniha, jestliže jste k ní obrátila zájem, je napsána prostě, bez rebusů a šarád. Já všeobecně rád píši prostě. Je to nejtěžší, ale čtenář má se spisovatelem společné pocity, nemusí se prokousávat symboly. Já nazývám věci pravými jmény a prosím dočkal jsem se svého času.

– Dobře, dávajtě pohovoříme o hlavní figuře. Nejen proto, že stránky věnované Stalinovi, bez příkras a romantiky se mi zdají umělecky nejvíce přesvědčivé. Vy se domníváte, že takový obraz Stalina nevzbudí odpor? Tato osobnost do dnešního dne je zavalena mlhou a pohříchu narušuje pietu nemalému množství lidí.

– Pročpak by nevzbuzovala? Nepochybuji, že názory na ni budou polarizačně protiřečivé. U mnohých se jeho jména asociuje s vítězstvím nad fašismem, s tou dobou, která ponechává zářezy na srdci. V momentu historického kataklizmatu jména velitelů se vřezávají do paměti, obrůstají legendami a mýty. Co se týká mladých šoférů, kteří nyní vystavují jeho portrét na automobilovém skle, jsem přesvědčen, že nemají ponětí, kdo on byl. Pro ně je to svého druhu vzbouření. Stalin - postava krajně protivořečivá, odrážející všechny protiřečení své doby. A je nutné se pokojně vypořádat s tímto jevem. Myslím si, že v románě jsem ho podal objektivně, bez osobní antipatie či předsudku, jako velkého státního činitele, jakým on nepochybně byl, s určitými kladnými rysy, no i se zápornými mi V čem vidíte jeho kladné rysy?

– Energičnost, cílevědomost, schopnost napřímit celý potenciál národa na vyplnění základních úkolů. Ve třicátých letech Stalin udělal mnoho pro rozvoj průmyslu.

vy víte, za jakou cenu. "Veliký cíl potřebuje velikou energii, - ppoh-uje Stalin u vás v románu. - Veliká energie zaostalého národa se dosáhne ze velikou ukrutností". Takže příhovor: když se kácí les - lítají třísky, ní žádná allegorie v tomtop případě. Společně s úsilím dokázat, aby národ el k obětem rád, řekněme za vysokými cíly, Stalinovi bylm vlastní a nelitoval takové kalkulace, byl lstivý.

- Cožpak jsem se rozhodl popisovat anděla s tělem? Ukázal jsem ho jak ho já vidím, na základě faktů, jeho projevů, dokumentů a především opírajíc se o logiku rozvíjení jeho charakteru. Jestliže on TAK dělal, TAK postupoval, to znamená, že on TAK přemýšlel...Jsem přesvědčen, že byl státotvorný člověk, že své rozhodnutí politicky zdůvodňoval, sám sobě vyjasňoval jeho zákonnost. On byl přesvědčen, že buduje socialistický stát, Druhou věcí je, že socialismus si nepředstavoval tak, jak Lenin. Od toho i polemika i schopnost připisovat Leninovi myšlenky, které v žádném případě neměl.

Nedávno v "Litěraturnoj gazetě" jsem přečetl repliku spisovatele Michaila Alexejeva: nelze přece zapomenout, že Stalin nás vedl 30 let. To je tedy jedinečný způsob v oceňování představitele. A Lenin vedl zemi pouze 6 let. Jakýpak vývod udělá z toho Michail Alexejev? Dále on píše: Stalin 4 roky byl vrchním velitelem ve Vlastenecké válce. Ano, byl. A v občanské válce - nebyl. A my jsme ji vyhráli a zahnali interventy. A ani nevzpomene Alexejev těch vojevůdců, kteří zvítězili v občanské, a potom byli zlikvidováni Stalinem.

- Chápu, že vzpomínat o tom, jak mnoho životů bylo zničeno před půlstoletím i v pozdějších letech - je úkol nerodostný. Ovšem že mluvíc o masových represích často se objasňují jednou "chybami" podruhé "nedostatky" v socialistické zákonnosti /v jedné řadě s nedostatky v "bytovém hospodářství"/ a také "nutnými objížďkami" třídního boje. Vzpomínka na mučedníky bezzákonnosti a zvůle musí být svatá, pravda o nich musí být naším ctností a zkušeností.

- Souhlasím. O jakém duševním rozvití mladého člověka může být řeč, jestliže on zajímajíc se o historii své země, celou dobu naráží na všechny možné zamlčování? Mravnost se vychovává pouze jedním - pravdou. Člověk vychovávaný na pravdě, přemýšlí, hledá jistoty. Vyrostlý na lži, myslí v této kategorii, je mu jedno, je-li pravdo to, co se mu předkládá. Současná mládež, kterém my stále nezapomínáme vytýkat bezduchovnost a podobné hříchy, musí znát historickou pravdu, pravdu o svých současnících, žijících před půlstoletím. Mí "Děti Arbatu" - to jsou děti revoluce, oni nesli na sobě její črty. Byli to výborní soudruzi, nezištní, skromní. Oni se mohli mýlit, vpadat v krajnosti. No oni sloužili ideji, společnosti, oni nehledali soukromé výhody. Toto pokolení vyhrálo válku.

- Se jménem Stalina?

- Já jsem prošel celou válkou, účastnil jsem se útoku na Berlín, ja znaju čto eto takoje a podtrhuji: ve válce zvítězil národ. Miliony našich chlapců, zarytých jak řekl básník v povrch zemský, oni zvítězili! Věčná jim paměť. Muži, ženy, děti, kteří v týlu hladověli a prochládali, dělali všechno pro frontu, oni vyhráli válku! Nebudeme snižovat náš národ, připisujíc vítězství jednomu člověku.

Jsem hluboce přesvědčen: pokud my nepřekonáme všechny jevy, zrozené kultem osobnosti, dokud se nenaučíme přemýšlet samostatně, bude nám velmi těžko se posunout kupředu. Zemi je nutná především nová psychologická atmosféra.

- Ona se nyní mění.

- Já vím velmi dobře, že změna psychologie společnosti - dlouhý a těžký proces, příliš velká protisíla nečinnosti, veliká síla odporu. Ale tento proces začal, a já věřím, že neskončí, protože pouze cesta takováto odpovídá zájmům našeho národa.

- Opravdu, i publikace Vašeho románu - znak současnosti, společenství rozumu, připravených přijmout svou minulost bez grimas a poučit se její zkušeností.

Besedu vedla Olga M a r t y n ě n k o.

Moskovskije novosti 15/87. Kráceno.